

[Antonsen.]

gjorde mit partis ordfører sidst opmærksom på, at man her har indført den begrænsning, at en forudsætning for, at en jagtforening skal kunne få tilskud, er, at den har en landsomfattende karakter. Der blev gjort opmærksom på, at man i Jylland har Jydske Jagtforening med ca. 1.100 medlemmer; hvorfor skal en så stor og lødig forening ikke have den samme adgang til at få tilskud som de helt landsomfattende virksomheder? Det, der efter vor mening må være afgørende, er, at foreningen har en vis størrelse og lødighed. Man kunne i dette tilfælde klare problemet ved i stedet for „landsomfattende“ at skrive „landsdelsomfattende“.

Endelig kan vi tilslutte os de bestemmelser om jagtprøver, der nu foreslås indført, men vi mener, at der er detaljer her, som må tages op i udvalget og klares inden de næste behandlinger her i tinget, og jeg vil i denne forbindelse opfordre til at være meget lydhør over for de henvendelser, der kommer fra de folk, der beskæftiger sig med jagten.

Landbrugsministeren (Chr. Thomsen): Jeg vil gerne takke alle ordførerne for den villige behandling. Når jeg tænker på det arbejde, der er udført i de tidligere udvalg, og ikke mindst på turen til Vadehavet, er jeg helt klar over, at der er visse ting, der skal drøftes igennem med det kommende udvalg, og drøftelserne vil sandsynligvis ende med, at der bliver foretaget visse ændringer i det foreliggende lovforslag. Lovforslaget er altså nu forelagt folketinget for tredje gang, og jeg vil ønske, at det denne gang må lykkes tinget at få det færdigbehandlet.

Jeg har kun en enkelt bemærkning til de radikales ordfører, hr. Erik Hansen. Den sidste sætning i § 21 om, at klovbærende vildt må skydes fra holdende motorkøretøj, når motoren er standset, er ikke indsat for at pleje jægernes dovenskab. Der er en helt anden årsag til den. Der er her tænkt på visse skove, hvor man har en meget stor, nærmest dyrehavelignende bestand af enten kronvildt eller råvildt, og hvor det er rimeligt og naturligt, at der hvert år foregår en vis beskydning af de meget store bestande. Man kan eventuelt ændre denne paragraf,

så det bliver mere tydeligt, at det er undtagelser, der er tale om. Det er altså dette forhold, der er tænkt på, og ikke jægerens dovenskab.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling
vedtoges uden afstemning.

Første næstformand (From): Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om landbrugsejendomme.

(Lovforslaget (nr. 59) findes i tillæg A. sp. 1345, fremsættelsen i tidenden sp. 310).

Første næstformand (From): Sammen med denne sag foretages de under punkterne 6-8 på dagsordenen opførte sager, nemlig:

Første behandling af forslag til lov om ændringer i lov om udstykning og sammenlægning m. m. af faste ejendomme.

(Lovforslaget (nr. 60) findes i tillæg A. sp. 1289, fremsættelsen i tidenden sp. 310).

Første behandling af forslag til lov om ændringer i lov om oprettelse og supplerings af mindre landbrug m. m. — statshusmandsloven.

(Lovforslaget (nr. 61) findes i tillæg A. sp. 1297, fremsættelsen i tidenden sp. 310).

Første behandling af forslag til lov om ændringer i lov om opførelse af arbejderboliger på landet.

(Lovforslaget (nr. 62) findes i tillæg A. sp. 1389, fremsættelsen i tidenden sp. 310).

Lovforslagene sattes til forhandling.

Chr. Rasmussen: Det er jo også tredje gang, disse lovforslag er til første behandling her i tinget. Jeg kan derfor i det store og hele henvise til, hvad der ved de to foregående førstebehandlinger er fremført af mit partis daværende ordfører, hr. Carl Petersen. Dog har jeg nogle få bemærkninger at gøre til de forskellige forslag.

Hvad angår forslaget til lov om landbrugsejendomme, finder jeg det helt rigtigt og naturligt, at landbrugsministeren stort set har fulgt landbokommissionens indstilling. Der er imidlertid ikke nogen grund til at lægge skjul på, at meningerne her i tinget er delte, for så vidt angår den foreslåede sammenlægningsgrænse ved de 45 og 75 ha. Jeg må blankt erkende, at det ikke hos mig eller i mit parti er i stand til at fremkalde den store sindsbevægelse, om sammenlægningsgrænsen sættes nogle hektar højere eller lavere. Jeg skal ikke lægge skjul på, at der er enkelte inden for mit parti, der synes, at den foreslåede grænse er lige høj nok. Der hersker imidlertid ingen tvivl om, at antallet af landbrugsejendomme i de kommende år stadig vil være faldende. Dette vil ske, uanset hvor grænsen lægges, og for øvrigt er det min bestemte opfattelse, at ligegyldigt hvilken størrelse man sætter i loven, vil der nu som hidtil blive en lang række dispensationssager, hvor alle vil være enige om, at sammenlægning vil være fornuftig.

Der er dog én ting, man må gøre sig klart, og det er, at ligegyldigt hvilket resultat vi kommer til med denne lov, så løser den ikke en tøddel af landbrugets øjeblikkelige økonomiske problemer. Dertil er jord- og ejendomspriser kommet for højt op. Men jeg håber, vi i denne samling kan nå et resultat, der i hvert fald for en tid kan skabe lidt ro om dette spørgsmål.

Der er imidlertid ting i dette lovforslag, jeg mener bør tages op til en grundig behandling i udvalget. Jeg er af den opfattelse, at man allerede i dette lovforslag giver jordspekulanterne for frit spil. Det lyder meget rimeligt og uskyldigt, når § 4, stk. 2, giver adgang til slettelse af landbrugsforpligtelsen, hvis hele ejendommen er udstykket til grunde på ikke over 3.000 m² og der er købere til lodderne eller grundene. Men denne bestemmelse omgås i adskillige tilfælde, når 2 eller 3 spekulanter i fællesskab

køber en landbrugsejendom og får en udstykning gennemført. Så tager hver af dem simpelt hen skøde på 20, 30 eller flere grunde, hvorefter de kun sælges videre, når de helt store priser kan opnås.

Jeg har også store betænkeligheder vedrørende afsnittet fra § 20 til § 27. Det er en indbygning af den nuværende selvstændige lov om selskabers og institutioners køb af landbrugsjord. Disse betænkeligheder gælder ikke i særlig grad, hvor der er tale om placering af industrier af en eller anden art, men der er gennem de senere år opstået en lang række såkaldte ejendomsaktieselskaber eller finansieringsaktieselskaber med en ganske lille aktiekapital, mest almindeligt 10.000 kr., som opkøber jord for adskillige millioner med det formål at udstykke byggegrunde eller sommerhusgrunde. Ganske vist skal de, når arealet ligger i mellem- eller yderzone, have landbrugsministerens tilladelse, men dette sker på grundlag af en landbrugsmæssig vurdering, og da priserne på jorden i adskillige tilfælde svinger fra 50.000 og opefter pr. td. land, er denne vurdering naturligvis ikke vanskelig at foretage.

Det er givet, at de landmænd, der får solgt til disse priser, glæder sig over det, men det glæder ikke dem, der ligger tilbage i områderne og i hvert fald langt frem i tiden ikke har mulighed for at sælge, at få deres jord opvurderet på grundlag af disse handler.

Når man stadig færdes ude i disse områder, er det ikke blide ord, man hører om disse selskaber. Det er meget almindeligt at høre betegnelsen „røverselskaber“ eller endnu stærkere udtryk.

Det er på baggrund heraf, at jeg udtaler min betænkelighed ved, at administrationen af denne lov alene ligger i landbrugsministeriet. Jeg ville finde det rimeligt, om byplanudvalg, boligministeriet, eventuelt økonomiministeriet blev medbestemmende om, hvorvidt sådanne selskaber skal have lov til at erhverve jord.

Jeg ved godt, at man kan rejse den indvending: ja men så vil det sinke disse sager. Lad mig da erkende med det samme: personligt ønsker jeg, at der lægges alle de hindringer, det overhovedet er muligt, i vejen for, at den slags selskaber kan erhverve jord. Der er imidlertid mig bekendt

[Chr. Rasmussen.]

arbejde i gang i ministerierne for at finde frem til en løsning til bekæmpelse af hele denne utidige jordspekulation, og jeg stiller derfor på denne baggrund landbrugsministeren det spørgsmål: er det virkelig rimeligt, at man i øjeblikket indbygger denne institutionslov i selve loven om landbrugsjendomme? Kan det spørgsmål ikke løses i fællig, inden der er gået så overordentlig lang tid?

Hvad statshusmandsloven angår, har jeg kun ganske få bemærkninger. Jeg kan acceptere forslaget om jordrentens afløsning, selv om der givetvis bliver en hel del enkeltheder, vi må se nærmere på i udvalget.

Hovedspørgsmålet vedrørende denne lov bliver efter min mening udformningen af § 8. Jeg ville være noget langt borte fra sandheden, hvis jeg gav udtryk for stor tilfredshed med den foreslåede udformning. Jeg har uhyre svært ved at se, at ret mange andre end landinspektørerne skulle høste fordel af denne paragraf, således som den er udformet. Skal man bevare en vis forkøbsret for staten — og det er jeg enig i at man bør — var det så ikke mere rimeligt, om der blev en permanent forkøbsret til jord fra nedlægningsjendomme i de tilfælde, hvor der er aktuelt behov for til lægsjord? Jeg tror ikke på, at der i noget stort omfang vil blive behov for at gøre brug af en sådan permanent forkøbsret, men jeg føler mig overbevist om, at det vil lette administrationen, hvis paragraffen udformes således, at den ikke griber ind i naturlige størrelsesmæssige og beliggenhedsmæssige sammenlægninger. Og mon det så ikke samtidig kunne mildne sindet hos dem, der er modstandere af de foreliggende sammenlægningsgrænser?

Om lovforslaget angående opførelse af arbejderboliger på landet skal jeg heller ikke gøre mange bemærkninger. Spørgsmålet om afløsning af jordrenten her kan jo ikke være noget større problem; der er imidlertid nok andre ting, vi bør se lidt nøjere på i det kommende udvalg. Det forekommer mig noget urealistisk, at byggegrundenes størrelse efter denne lov er anderledes end efter landsbyggeloven, da udviklingen jo uvægerligt går i den retning, at også disse boliger placeres i om-

råder med mulighed for kloakering og fælles vandforsyning m. v.

Endelig mener jeg, at man i udvalget bør se på ejerskifteregler og visse andre ting. Disse ting har været drøftet i jordlovsudvalget, og jeg år ud fra, at landbrugsministeren er eller i hvert fald vil blive gjort bekendt med nogle af de drøftelser, der her har fundet sted.

Hvad angår lovforslaget om udstykning og sammenlægning m. m. af ejendomme, er det jo stort set kun tekniske ændringer, der foreslås, som følge af ændringerne i loven om landbrugsjendomme.

Jeg kan anbefale de fire lovforslag til velvillig og nogenlunde hurtigt viderebehandling her i tinget.

Niels Eriksen: Ja, det er jo sagt flere gange, at dette er 3. gangs førstebehandling af de samme lovforslag. Jeg skal derfor ikke ulejlige tinget med gentagelser, men kun henvide til de argumenter, som min partifælle hr. Peter Larsen og jeg ved de tidligere behandlinger har fremført.

Jeg kan give principiel tilslutning til alle fire lovforslag; dog finder jeg fortsat, at den forkøbsret, der er tale om i statshusmandslovsforslaget, bør udgå. Det er ganske unødvendigt med forkøbsret. Det vil volde meget besvær og virke prisfordyrende. Jeg tror, at vi uden nogen som helst bange anelser kan tage denne forkøbsret ud af loven.

De bemærkninger, som hr. Chr. Rasmussen har gjort, skal jeg ikke imødegå her; jeg synes, de egner sig til at blive behandlet i udvalget. Vi har i øvrigt haft fat på en hel del af de spørgsmål, som hr. Chr. Rasmussen har rejst, og jeg vil håbe, at man nu kan sige alle gode gange tre med henblik på disse tre første behandlinger — forstået således, at vi hurtigt kommer i gang. Der er jo bred tilslutning her i tinget til lovforslagene, og når det er tilfældet, skulle vi også hurtigt kunne få dem færdigbehandlet i udvalget. De er jo et resultat af et meget omfattende kommissionsarbejde, og jeg tror, det begynder at haste. Udviklingen inden for landbruget går hurtigt i disse år, og disse lovforslag er måske allerede forældede.

De unge har ingen tillid til fremtiden inden for erhvervet, hvad der fremgår af,

[Niels Eriksen.]

at de forlader det i stort tal. Den prognose, professor Vibe-Pedersen for halvandet år siden stillede om landbrugets rekrutteringsproblem, som er optrykt i landbokkommissionens sidste betænkning, og som jeg går ud fra alle medlemmer har læst, blev af mange anset for at være for pessimistisk. Efter at have set de sidste oplysninger om antallet af unge under uddannelse, tror jeg, man må sige tværtimod, for der er kun en årgang af en størrelse på knap 1.500 unge til at gå ind som selvstændige ejere eller brugere af landbrug, men skulle vi opretholde det brugsantal, vi har i dag, skulle der være 4 gange så mange til rådighed. Disse tal fortæller om nødvendigheden af, at der bliver større frihed til sammenlægning og samdrift og til, at landbruget i det hele taget finder sin fremtidige struktur.

Skal vi have en chance for at fastholde de unge, vi har tilbage, er det også nødvendigt, at forslaget om finansieringsstøtte hurtigt kommer til behandling. Det hører meget nøje sammen med de lovforslag, vi her behandler. De unge må have krav på klart at kunne se, hvilke muligheder de vil få for finansiering ved etablering af et rationelt landbrug. Jeg vil derfor kraftigt henstille, at vi nu trækker i arbejdstøjet og hurtigt får landbrugsforslagene færdigbehandlet i udvalget; det skal ikke mangle på velvillig indstilling fra vor side til at få dette klaret.

H. C. Toft: Jeg skal ved denne førstebehandling henvise til de udtalelser, jeg på mit partis vegne fremsatte om forslaget til lov om landbrugsejendomme og forslaget til lov om ændringer i lov om udstykning og sammenlægning m. m. af faste ejendomme ved folketingets behandling af disse lovforslag i april og oktober måned. Nu da vi behandler dem for tredje gang, vil jeg understrege, at den udvikling, som er sket i den forløbne tid, efter min opfattelse yderligere opfordrer til, at man følger de synspunkter, vi fra det konservative folkepartis

side har givet udtryk for ved de to tidligere lejligheder. Der bliver færre til at overtage de bestående bedrifter, og bedriftsenhederne må være større, hvis de, der har etableret sig, skal kunne få et ordentligt udkomme.

Jeg har bemærket, at flere og flere i diskussionen landet over siger, at det ikke er arealets størrelse, men bygningsstørrelsen, der er afgørende for, om man kan have en stor omsætning inden for det enkelte landbrug. Jeg må selvfølgelig give dem, der siger dette, ret i, at sådan kan man godt bedømme det, men når vi ikke her i landet etablerer fabriker og andre virksomheder, f. eks. møbelproduktion, med statsstøtte, kan man heller ikke på andre områder forlange statsstøtte til oprettelse af en virksomhed. Derfor er det min opfattelse, at vi i højere grad, i væsentlig grad, må lægge vægt på, at der er en vis forbindelse mellem det jordareal, der hører til en ejendom, og bygningsinvesteringerne, i alt fald når det drejer sig om statsstøttede investeringer.

Den konservative folketingsgruppe vil derfor i den kommende tid i særlig grad lægge vægt på, at vi støtter de unge, der skal til at etablere sig i landbrugserhvervet; det er dem, der har de store vanskeligheder med at komme i gang, og det er efter min opfattelse ofte finansieringsproblemet, der jager dem væk fra landbruget, også de unge, der gerne ville øve en landmandsgerning i deres manddomsår.

Vi går til udvalgsbehandlingen af disse to lovforslag, som jeg her har omtalt, med vilje til et sagligt arbejde, men jeg vil gøre opmærksom på, at jeg ikke er enig i den betragtning, man fra visse sider ofte har givet udtryk for, nemlig at nu kan vi tage det i små trin, ændre loven igen i 1970-71 — ja, for et år siden foreslog landbrugsministeren endda, at loven skulle ændres i 1969-70. Det er efter min opfattelse bedre at tage et større skridt nu, så vi kan få frit råderum i et større åremål; på denne måde kan man bedre undgå fejlinvesteringer, end hvis man tit og ofte reviderer denne lovgivning.

Chr. R. Christensen: Må jeg om statshusmandsloven, som vi jo også har talt om et par gange tidligere, sige, at jeg kan modtage lovforslaget som en betydelig forbedring i forhold til den eksisterende lovgivning; der er adskilligt i det fremsatte lovforslag, som jeg kan hilse med betydelig sympati.

Ved lovforslaget erkendes, at også lovgivningen må medvirke til den strukturrationalisering, der er på vej i landbruget. Det bryder på afgørende vis med det gamle udstykningsprincip og ikke alene tillader, men støtter, sådan som forslaget til lov om landbrugsejendomme også gør det, sammenlægning af bestående for små brug. Jeg synes egentlig, at lovforslaget fortjener navneforandring, og jeg ved, at der har været overvejelser herom. Jeg ville derfor kun kunne hilse med tilfredshed, hvis udtrykket „statshusmandsloven“ blev ændret, så loven i fremtiden kom til at hedde f. eks. jordbrugsloven.

Der er to principper i lovforslaget, som jeg kan hilse med tilfredshed, for det første og navnlig, at man ophæver den generelle forkøbsret til landbrugsejendomme. Det er et stort fremskridt. Det erkendes vist fra alle sider, at den eksisterende forkøbsret kun har været af ringe værdi efter sit formål, hvorimod den har været et irritationsmoment og til ganske betydeligt administrativt besvær og bekostning. Desværre — synes jeg — tillader det nye lovforslag, at der tinglyses forkøbsret på praktisk talt alle landbrugsejendomme.

Man har fra visse sider betegnet dette lovforslag som noget i retning af en narresut, og selv om jeg synes, det er et lidt stærkt udtryk, er det måske ikke helt forkert. Jeg vil imidlertid gerne sige, at hvis det foreliggende forslag er en narresut, så er det i hvert fald en både uæstetisk, beklagelig og besværlig narresut, så jeg henstiller, at man tager konsekvensen af den ændring, der er sket, og bryder fuldkommen med det gamle forkøbsretssystem.

Lovforslaget bryder også med jordrentesystemet, idet der efter den 1. april 1967 ikke mere kan afhændes statsjord på jordrentevilkår, og det giver indehavere, brugere, af statsjord på jordrentevilkår ret til at indfri. Jeg er absolut tilfreds hermed. Jeg har altid syntes, at jordrentesystemet har været uegnet for danske forhold, og vi har fra

konservativ side kæmpet mod det i de 48 år, det har bestået. Nu bliver resultatet altså, at vi må gå ud fra, at dansk landbrugsjord ikke i fremtiden skal være i statseje.

Man stiller lån til rådighed for afvikling. Jeg har ved tidligere førstebehandlinger stillet det spørgsmål, om man nu behandlede præstegårdsjorden rimeligt, og har ved sidste førstebehandling fået et positivt svar fra landbrugsministeren, som jeg takker for. Jeg er fuldkommen tilfreds med det resultat, man når til på dette område. At man fastsætter en afviklingsperiode for lånene på 40 år, er jeg derimod mere betænkelig ved. Jeg synes, denne periode er for langstrakt. Jeg stiler mod en hurtigere afvikling, så jordfondens midler igen kan anvendes efter deres oprindelige formål, nemlig at hjælpe unge landmænd i gang. Ved en hurtigere afvikling kunne man få frigjort disse penge, således at man kunne anvende jordfondens midler netop til hjælp for vore unge landmænd.

Jeg synes, det er nye og gode principper, der kommer til orde i lovforslaget, og jeg hilser dem med tilfredshed, selv om der er enkeltheder, jeg kunne ønske anderledes, og kan tilsige mit partis saglige medvirken til en fortsat udvalgsbehandling.

Hvad angår lovforslaget om opførelse af arbejderboliger på landet, er jeg tilfreds med, at jordrenteprikket afvikles. Spørgsmålet er imidlertid, om denne lovgivning fortsat er berettiget. Landbrugets medhjælpertal er som allerede sagt dalet overordentlig stærkt, og en meget stor part af de personer, der får lån efter lovens kapitel IV, er slet ikke beskæftiget ved erhverv, der har tilknytning til landbruget, ligesom jeg ved, at en stor del af dem, der endnu på det tidspunkt, da lånet blev givet, var egentlige landarbejdere, siden har forladt denne gerning.

Jeg tror derfor, vi må sige, at loven om arbejderboliger på landet har overordentlig ringe betydning for landbruget. Størst betydning har kapitel VI måske — kapitlet om arbejderboliger for landmandens regning — men det er jo et så begrænset område, der dækkes herigennem, at heller ikke det kan tilregnes væsentlig betydning.

At loven har betydning som boliglov, er noget andet, men spørgsmålet er, om det fortsat er betimeligt at opretholde en sær-

[Chr. R. Christensen.]

lovgivning, når de, der får lån efter denne lov, alligevel har de samme vilkår at arbejde under som en mængde af de mennesker, der får lån efter den anden boliglov, og når forholdet er det, at de næsten ikke kan boscette sig i de egentlige landdistrikter, men skal have byggemodnede grunde. Det er min opfattelse, at når ansøgerne har en økonomisk stilling og en beskæftigelse, der er sideordnet med mange andres, som ikke kan få lån efter loven, skal vi overveje meget nøje, om ikke det var på tide at standse denne særlovgivning.

Derfor kan jeg ikke på forhånd tilsiige, at mit parti kan medvirke til at gennemføre det foreliggende lovforslag om opførelse af arbejderboliger på landet.

Må jeg endelig have lov til at stille et par spørgsmål til landbrugsministeren. Der er fra flere sider rejst det spørgsmål, om jordlovsudvalgets administrationsapparat passer til de ændrede vilkår, det skal arbejde under, når man er nået dertil, at udstykningernes periode er afløst af sammenlægningernes periode, og man har også spurgt, om der overhovedet er brug for dette organ, om ikke de opgaver — og jeg erkender de mange opgaver — der varetages af jordlovsudvalget, kunne varetages af andre organer, samt om disse andre organer i så fald måtte have et større personale. Jeg vil gerne have lov til at spørge, om der er mulighed for en forenkling og en billiggørelse og eventuelt en decentralisering af det administrationsapparat, vi har.

Morten Lange: Hvis nogen skulle komme med den letsindige påstand, at dette folketing ikke arbejder grundigt, så kan vi i hvert fald fastlægge ved demonstration af behandlingen af de foreliggende lovforslag, at vi ikke alene arbejder langsomt, men nærmest efter de principper, som gjaldt for organisationer, der blev omtalt under den forrige sags behandling, nemlig visse drøvtyggere. Der er ikke noget her, der bliver sluppet igennem, uden at der er tygget drøv på det i 3 maver, og vi overgår langt den gamle landstingskontrol, så man kan i hvert fald ikke påstå, at sjuskethed i behandlingen er det, der plager os. Måske kunne man til gengæld klage lidt over tempoet, og der er i virkeligheden meget, der tyder på, at disse

lovforslag, dengang de blev fremsat, havde en vis aktualitetsværdi, men at vi allerede befinder os på et tidspunkt, hvor den næste revision er under forberedelse.

En af de ting, som jeg især tror får betydning for revisionen, er, når vi forhåbentligvis inden alt for længe holder op med at forvride grundlaget for vor landbrugsstruktur, så vi noget nemmere kunne komme til at snakke om arealgrænser o. lign. ud fra en rimelig analyse af behovet. Det er jo kendt, at vi nu i 30 år har haft subsidieringsordninger for kornavl; det kan ikke undgå at have bevirket en varig skade i bedømmelsen af dansk landbrugsjords rette udnyttelse og har naturligvis haft en betydelig indflydelse på fastsættelsen af arealgrænser. Men jeg er efter alle disse mange drøvtygningsprocesser blevet af omtrent samme opfattelse som en række andre ordførere; selv hr. H. C. Toft kom denne gang ikke med noget langt foredrag om, hvor umådelig store brugene skulle være, og jeg tror, at vi efterhånden kommer mere og mere i den situation, at brugene må indrettes i størrelse efter antal af landbrugere, og at det er landbrugere, der begynder at blive en mangelvare, og så bliver det store spørgsmål, hvad der da vil være den rimelige linje fremover. Jeg er af den opfattelse, at det offentliges forkøbsret til de jorder, som kommer i marginaldrift, bør udvides og udnyttes meget stærkt, for det er, som jeg tidligere har nævnt det, min opfattelse, at flere af disse områder formodentlig med fordel kunne trækkes ud af landbrugsdriften og anvendes til andre formål, bl. a. rekreative.

Meget ville også være nemmere, hvis vi havde fået lavet nogen landsplanlægning på dette område, så vi havde fået angivet hovedområder for landbrugsdrift i dette land; landbrugspligten er unægtelig plettet godt ud; hvis vi finder ud af på et kort, hvor der er ejendomme med landbrugspligt, vil vi få et meget koloreret billede ud af det. Jeg tror, at vi ville stå os ved at udpege særlige områder i vort land til at være specielt indrettet på landbrugsdrift og så måske til gengæld pleje dem noget bedre og lade andre områder have en anden landsplanmæssig status. Det ville lette os en hel del med hensyn til, hvor vi skulle lægge eftertrykket i vort arbejde; dette er måske mere næste revision, men det skader jo ikke at få

[Morten Lange.]

det nævnt nu, så kan man korte talerne af til den tid.

Derimod er der grund til at sige enkelte ting om selve det, der står i lovforslaget om landbrugsejendomme. Det drejer sig bl. a. om betingelserne for ophævelse af landbrugspligten. Det forekommer mig, at de muligheder, der her er opstillet, på ejendommeligt måde er i modstrid med en tendens, som man ellers synes at være enig om. Jeg tror, der er enighed om i det høje ting, at det ikke er så forfærdelig godt, hvis jordpriserne stiger, og at det heller ikke er så forfærdelig godt, hvis der sker en enorm prisstigning på jorden, når den går over til at blive til byggegrunde. Det kan man jo så tænke på, når man læser i lovforslaget og finder ud af, at en af betingelserne for, at der kan gives tilladelse til ophævelse af landbrugspligten, er, at en industriel virksomhed kommer med et tilbud om at give en frygtelig masse penge for jorden; så kan landbrugspligten ophæves. Jeg havde nær sagt, det var da mere i overensstemmelse med vores tankegang, at vi, hvis der var en fornuftig industrivirksomhed, der lovede, at den ikke ville give ret meget for jorden, således at den holdt igen på prisstigningen, spekulerede på, om det så var en god idé at ophæve landbrugspligten, men ligefrem, om jeg så må sige, at nedlægge i loven en påstand om, at prisstigninger er et godt argument for ophævelse af landbrugsforpligtelsen, nå ja, det er en tankegang, der er mig lidt fremmed. Men jeg er bange for, at det er en af de tankegange, der har været alt for dybt inde i vores lovgivning længe; og en af årsagerne til, at man står i en sådan situation, at man vanskeligt kan komme uden om at ophæve en så fornuftig og besindig ordning som jordrentebregene, er simpelt hen, at man har ladet udviklingen i prisniveauet for landbrugsjord løbe imod skyerne; det havde i høj grad været ønskeligt, om man kunne have holdt igen på denne udvikling.

Jeg har den opfattelse, at de lovforslag, der her ligger foran os, naturligvis trænger til endnu en udvalgsbehandling, og for mig og mit parti gælder det, at der er en hel del ting, vi kunne tænke os at se på og få ændret; det gælder ikke mindst lovforslaget om landbrugsejendomme, hvor jeg mener

der til en vis grad er en forkert tendens; det gælder også i spørgsmålet om en nøjere præcisering af den offentlige forkøbsret til jord, hvor jeg tror den i virkeligheden skulle eksekveres videre, end der er mulighed for i øjeblikket. Alt dette kan vi tale om i udvalget, men som sagt, det, som jeg tror i virkeligheden presser sig på, er en mere vidtgående landbrugslovgivning, som griber ind på det landsplanlægningsmæssige område; jeg savner en virkelig landbrugsstrukturlovgivning i Danmark, ikke med hensyn til hvordan det enkelte landbrug skal være, men hvordan hele vores landbrugsområdestruktur skal forudses; vi savner i høj grad landsplanlægning på dette område, og den ville gøre det væsentlig nemmere at komme frem til principperne i lov om landbrugsejendomme.

Så kun en bemærkning til, som kæder min omtale af dette forslag sammen med noget andet, og som jeg føler trang til at nævne, fordi det drejer sig om oplysninger, der er kommet frem for nylig.

Når det gælder om at få landbrugspligten ophævet, er bl. a. en af de gode undskyldninger, man kan finde på, den, at man vil grave noget grus eller forskelligt andet op af sin jord; det anses jo for at være en hvilken som helst jordejers ret, at han kan grave grus og andre dybere i jorden liggende materialer op. Desværre lagde man grænsen for den slags transaktioner lovlig dybt nede i jordbunden, dengang man lavede vores undergrundslov; men jeg nævner det her blot for at understrege på det nuværende tidspunkt, at en lang række af den type af ressourcer er ved at blive til mangelvare, fordi de har været overudnyttet, og vi er givetvis i den situation, at vi bliver nødt til at spekulere alvorligt på, om vi også fortsat kan lade folk selv bestemme, om de vil grave det grus op, de bor på. Det lyder så fromt og godt med den almindelige ejendomsret til det grus, man bor på, men er det én gang gravet op, så er det væk; man har selv arvet det fra sine forgængere, men den, der har gravet det op, han har disponeret over rigdomme, og det er dog egentlig en disposition, som man måske har været for grådig med herhjemme i de senere år; vi har ikke råd til at tære planløst på vore ressourcer, heller ikke når det gælder grus og sand.

Svend Haugaard: På hr. Skyttes vegne skal jeg fremsætte nogle bemærkninger om de tre første af lovforslagene og på egne vegne om det sidste, lovforslaget om landarbejderboliger.

Jeg er enig med de foregående ordførere i, at der næppe kan være grund til at gå i enkeltheder, da lovforslagene har været behandlet et par gange tidligere, og vil altså blot henvise til disse førstebehandlinger.

Der skal ikke fra det radikale venstres side lyde nogen særlig beklagelse af den udsættelse, der har fundet sted; vi mener ikke, at det har så overvældende hast, snarere at der måske er risiko for, at man kan blive lidt for forhatet. Jeg er altså ikke særlig ængstelig ved den tyggen drøv, som hr. Morten Lange nævnte; det har måske nok været sundt at få tygget lidt mere på det. Vi håber på, at udsættelsen har bevirket, at de partier, der så varmt gik ind for lovgivningen i den foreslåede form, i mellemtiden er blevet lidt mere indstillet på forhandling dels om de foreslåede bestemmelser, dels, og især, om løsningen af de problemer, der må klares i efterfølgende love, hvis det skal være muligt for os at indgå et forlig — et forlig, som vi stadig håber på, og som vi er parat til sagligt at forhandle om, men altså ikke betingelsesløst. Jeg tænker her især på sikringen af jord til de brug, der har stærkest behov for den; jeg tænker på sikring af en hensigtsmæssig arrondering af jorden, altså de sammenlagte jorders indbyrdes beliggenhedsforhold, som for os tæller stærkt, og jeg tænker på betydelig hjælp til finansieringen, ikke blot i form af det lovforslag, der foreligger om køb af suppleringsjord, men, endnu nødvendiggere, rimelige finansieringsforhold for de førstegangsetablerede. Endvidere tænker jeg på lån til rationalisering af bygninger i de bestående brug samt på en lovmæssig begrænsning af den økonomiske interesse for ikke-landmænd i opkøb af den meget værdifaste vare, som landbrugsjord nu er.

Jeg finder anledning til at spørge landbrugsministeren, om der er noget på vej på disse områder.

Der er grund til at fremhæve, at det haster mere her end på strukturområdet, hvor det jo i og for sig går ganske godt efter den nugældende lov. Jeg mener i det hele taget, at man har grebet sagen an fra den

forkerte ende. Jeg kan heller ikke som hr. Chr. Rasmussen komme i større sindsbevægelse på grund af 5 hektar til den ene eller den anden side; men jeg må have lov til at sige, at de 75 hektar, man standser ved, for mig at se er noget nær den mest u hensigtsmæssige størrelsesorden for fremtidens moderne landbrug, for lille til at være et ekstenstivt kornbrug og for stor til at være et intensivt familiebrug med en stor dyrisk produktion. Jeg tror altså, at det meget hurtigt vil vise sig, at dette selvforsyningslandbrug vil være såre umoderne.

For det radikale venstre er det afgørende at støtte alle bestræbelser for at nå så nær som muligt til lige økonomiske vilkår for den unge landmand, der med selvopsparet kapital ønsker at blive selvstændig landmand, i forhold til den, der af ikke-landbrugsmæssige grunde byder på jorden og ofte byder den så højt op, at det er meget svært, for ikke at sige umuligt, at få en landbrugsmæssig forrentning af den. Vi lægger også stor vægt på at skabe lige økonomiske vilkår for de forskellige brugstørrelser, eller vi skal måske hellere sige for de forskellige brugsformer, idet vi her tænker på animalsk produktion i forhold til produktion af korn.

Disse forhold er afgørende for, om man uden risiko kan lempe betydeligt på sammenlægningsgrænserne; men hvis man på den anden side får løst disse problemer på forsvarlig vis — jeg tænker ikke mindst på finansieringen, og det glædede mig at høre, at hr. Niels Eriksen var meget stærkt inde på støtte til en finansieringsordning — ja, så vil de væsentligste forudsætninger være til stede for, at vi i fællesskab kan se på arealgrænserne. Hvad arealgrænserne i øvrigt angår, er det jo et spørgsmål, om det er rigtigt at standse ved geometriske mål fremfor boniterede, eller om man måske skal finde helt andre grænser, f. eks. produktionsmæssige enheder.

Jeg vil gerne fremhæve, at det radikale venstre er indstillet på en saglig forhandling om ordninger, der svarer til tidens krav, selv om vi nok lægger stærkere vægt på andre faktorer end tingets tre største partier, der, som vi har hørt i dag, synes at være ret enige; jeg kan også sige det sådan, at vi i hvert tilfælde prioriterer dem i en anden rækkefølge.

[Svend Haugaard.]

En række forhold, dels ønskelige som industriens udvikling og den fulde beskæftigelse, dels uønskelige som dårlige afsætningsforhold og helt fortvivlet vanskelig finansiering, har gjort landbrugserhvervet mindre attraktivt for den unge landmand. Finansieringsforholdene kan og bør vi ændre. Markedsforholdene er vi jo desværre i mindre grad herre over, men der er dog håb om, at både det europæiske og det oversøiske marked vil ændre sig til gunst for landbruget.

Selv om den øjeblikkelige situation kan give anledning til ændringer, især, som det er nævnt, på grund af det lille antal, der er til at overtage ved generationsskifte, bør man ikke forivre sig alt for stærkt, og man bør i hvert tilfælde ikke herudfra panikagtigt lave langtidsløsninger, som ikke passer til en ny situation. Det virkelige problem for dansk landbrug på længere sigt er bevarelsen af selvejet. Dette problem løses på ingen måde gennem de her foreliggende lovforslag, og de giver heller ikke den tillid til erhvervet, som hr. Niels Eriksen efterlyste.

Vedrørende lovforslaget om arbejderboliger på landet skal jeg blot pege på de bemærkninger, vi har fremsat ved tidligere behandlinger, og i øvrigt tilføje, at det radikale venstre i modsætning til, hvad vi hørte fra konservativ side i dag, er enig i denne lovs meget heldige sociale virkning.

Antonsen: Det, jeg her skal sige på min gruppes vegne, kommer måske nok til at stå i lidt grel modsætning til den meget konservative tale, vi netop har hørt fra et såkaldt liberalt parti; men det er måske sådan for alle gamle partier, at de på et eller andet punkt har en konservativ byrde at bære ind i fremtiden, og det er efter min opfattelse den tungeste byrde, det radikale venstre bærer på, når det indtager det standpunkt, det gør til landbrugspolitikken.

Der har jo i årenes løb fundet væsentlige ændringer sted i de vilkår, hvorunder dansk landbrug arbejder. Tingene udvikler sig stadig på en række områder; i særlig grad har vi gennem de sidste år kunnet iagttage en kraftig teknisk udvikling, og der har også fundet en udvikling sted på afsætningsområdet, som kraftigt har påvirket de vil-

kår, hvorunder dansk landbrug arbejder. En tredje ændring, der har fundet sted, den kraftige afvandring fra landbruget, er vel væsentligst en konsekvens af de to andre udviklinger, der har fundet sted. Der har allerede været henvist til de beregninger, professor Vibe-Pedersen har foretaget, og som er offentliggjort i landbokommissionens betænkning som bilag; de viser jo klart, selv om der er tale om skøn — men disse skøn er altså efter hr. Niels Eriksens opfattelse allerede nu ikke spor for pessimistiske — at det bliver meget, meget vanskeligt i de kommende år at sikre tilstrækkelig mange selvstændige til at overtage de danske landbrugsejendomme. Men den udvikling, som under frie vilkår ville have været en konsekvens af disse kraftige ændringer, den tilpasning, der ville have fundet sted i landbrugets produktionsmønster, har ikke kunnet finde sted. Landbruget har været i en spændetroje, en spændetroje, som ikke pålægges de øvrige erhverv her i landet, idet de enkelte virksomheder til stadighed kan tilpasse sig udviklingen, bl. a. derved at de bliver større. Vi havde jo netop i går første behandling af et lovforslag om ændring i beskatningsreglerne for aktieselskaber, og her var der meget bred tilslutning til, at man yderligere skulle lette sammenlægninger inden for de øvrige erhverv. Liberalt centrum's folketingsgruppe er imod, at landbruget stadig skal være i en spændetroje. Vi vil derfor gå ind for fri adgang til sammenlægning, og vi vil ved anden behandling stille ændringsforslag derom.

Ministerens lovforslag, der er i overensstemmelse med et kompromis inden for landbokommissionens flertal, er vel nok endnu et bitte nøk i den rigtige retning. Det var det, der skete i 1962, også, og formentlig vil endnu et bitte nøk blive taget i 1970-71. Men udviklingen løber for hurtigt, og dels vil dette næppe være tilstrækkeligt til at imødekomme behovet, dels er der en anden uheldig konsekvens, nemlig de mange mulige fejlinvesteringer, der vil blive foretaget, når man først sammenlægger op til en vis størrelse og derefter går et skridt videre.

Jeg kan ikke med min bedste vilje se, at der er fremført saglige landbrugsøkonomiske argumenter, der taler imod at over-

[Antonsen.]

lade det helt til landbruget selv at finde frem til den struktur, der er den rigtige i dag, og stadig tilpasse sig udviklingen. Det tillader man de andre erhverv; hvorfor skal kun landbruget være i spændetrøje? Spændetrøjen har hidtil været meget stram. Landbruget har ikke kunnet tilpasse sig, loven har hindret det; men når loven hindrer en udvikling i en mere rentabel retning, påtager lovgiverne sig samtidig et ansvar for at sikre landbrugets udøvere en rimelig levestandard. Det har man gjort hidtil igennem landbrugsordninger og hjemmemarkedsordninger, og det forpligter man sig til at blive ved med, når disse restriktioner stadig skal opretholdes.

Selv om markedsudviklingen er gået os imod, kunne rentabiliteten efter alt at dømme have været bedre, hvis landbrugerne selv havde kunnet tilpasse sig og udnytte de tekniske fremskridt. Restriktionernes hovedvirkning har jo været, at de har hindret en virkelig rationalisering af den vegetabiliske produktion; men jeg er også tilbøjelig til at tro, at den rationalisering, der ville have været mulig inden for husdyrproduktionen, hæmmes, så længe man hindrer, at der finder en specialisering sted. Hvis en række større brug kunne specialisere sig i vegetabilisk produktion, ville der jo være basis for, at de kunne opgive husdyrproduktionen; derved ville der blive større produktionsmuligheder for de mindre brug, som så formentlig ville specialisere sig i husdyrproduktion.

De regler, vi har haft, har i høj grad virket bevarende på de blandede bedrifter og hindret en specialisering inden for landbruget svarende til den, som har fundet sted inden for de øvrige erhverv. Vi må jo gøre os klart, at når vi har disse restriktioner, forpligter vi os også til at opretholde støtteordninger, og vi må samtidig tænke på, at når vi skal have disse støtteordninger, er det andre, der må betale. Landbruget ønsker ikke hjælp, og jeg tror heller ikke, man kan sige, at de øvrige erhverv ønsker, at vi her i landet skal yde en permanent støtte til et stort erhvervsområde, en støtte, som jo kun er nødvendig, eller som væsentligst er nødvendig, fordi landbruget ikke kan få lov til at tilpasse sig. Jeg tror også nok, den øvrige befolkning og hver-

vene af hensyn til deres konkurrenceevne helst ville have fødevarerne til lavere priser end dem, vi får under de nuværende landbrugsordninger.

Vi har erfaringer for, at dansk landbrug tidligere har gennemført gennemgribende omstillinger; sidst så vi — det var i 1870'erne — hvorledes landbruget under pres af de ændrede vilkår udefra foretog en betydelig omlægning. I andre vesteuropæiske lande opretholdt man i høj grad restriktioner, og man måtte gå i gang med en landbrugsstøtte, som endnu ikke har kunnet afvikles i disse lande, og det vil formentlig vare længe, før den kan afvikles. Hvorfor skal vi denne gang hindre landbruget i at foretage den tilpasning, som de udefra kommende vilkår betinger? Hvorfor ikke lade de traditioner, som dansk landbrug har med hensyn til omstilling, og dets evne dertil få lov at udfolde sig?

Man kan måske mod den frie sammenlægningsret indvende, at vi vil se jordkoncentrationer. Det ved vi jo ikke, men hvis landbrugerne finder ud af, at der skal ret store arealer til for at gennemføre den mest rentable vegetabiliske produktion, vil det måske nok blive ret store ejendomme, der specialiserer sig i en sådan produktion; vi har også inden for de øvrige erhverv en række områder, hvor virksomhederne bliver ret store. Man vil måske sige: ja men vil det ikke blive byboere, der køber disse ejendomme? Jeg vil da mene, at risikoen for, at byboere opkøber landbrugsejendomme, er betydelig større i øjeblikket, og vi ser jo også faktisk meget store opkøb af landbrugsejendomme fra byboeres side, fordi der rent faktisk ikke er landbrugere til at opkøbe dem. Hvis der var fri adgang til sammenlægning, ville landbrugere have betydelig større mulighed for gevinst ved sammenlægning, og en større del af landbrugsjorden ville formentlig blive på landbrugeres hænder.

Man kan yderligere sige: ja men hvis nu disse byboere køber op i spekulationsøjemed? Dertil kan jeg svare, at det vil man måske nok, men det kan ikke være denne lovgivnings opgave at begrænse spekulationer. Vi må på dette område eventuelt skærpe beskatningen ved jordspekulation; derved vil interessen for at opkøbe jord i spekulationsøjemed formindskes.

[Antonsen.]

Vi vil som nævnt ved anden behandling stille ændringsforslag om fri sammenlægning og en række andre ændringsforslag i konsekvens heraf, herunder om en yderligere forhøjelse af arealgrænsen for landbrugsforpligtelsen. Jeg kan i den forbindelse henvise til, at man allerede i 1964-beretningen fra Dansk Landbrugs Realkreditfond gav udtryk for, at ejendomme under 5 ha erfaringsmæssigt ej heller i videre omfang efterspørges til fortsat selvstændig landbrugsdrift, men til boligformål o. lign. Om grænsen lige netop skal være ved de 5 ha, kan vi vende tilbage til, men også på dette punkt vil vi altså foreslå en forhøjelse.

Ved sammenlægning af landbrugsejendomme stilles der krav om, at bygninger, ikke landbrugsbygninger og driftsbygninger, men kun beboelsesbygningerne, opretholdes, og så vidt jeg kan se, er argumentet det, at man ikke kan tillade, at huse rives ned i en periode, hvor vi har mangel på boliger. Jeg mener ikke, at de to ting hænger ret meget sammen, for mangelen på boliger er jo ikke nødvendigvis til stede netop i de områder, hvor vi har det stærke behov for at lægge landejendomme sammen. Man kan meget vel tænke sig, at der meget langt fra byområder er gamle landbrugsbeboelsesejendomme, som meget stærkt trænger til istandsættelse, hvis de overhovedet skal tages i brug igen, og som der ikke er nogen mulighed for at leje ud, fordi der som sagt er langt til de steder, hvor man efterspørger lejligheder. Hvorfor skal man tvinge en landbruger til at opretholde en sådan faldefærdig bygning og sørge for at holde den brandforsikret? Også det vil vi gå imod.

Vi er meget opmærksom på, at der er et stort kapitalproblem her for landbruget som i øvrigt for hele erhvervslivet, og vi vil på dette område lægge vægt på en generel løsning. Vi har meget hyppigt peget på, at den økonomiske politik må omlægges, at vi må lette det stærke tryk, der gennem de senere år har været lagt på kreditpolitikken, på rentepolitikken, og i højere grad lægge trykket over på finanspolitikken. Vi har gennem det skatteforslag, vi fremsatte sidste år, konkret stillet et beløb på 800 mill. kr. yderligere til rådighed som et kasseoverskud, der kunne bidrage til en lettelse af kredit-

politikken. Der er to former for kapital, landbruget har brug for: fremmed kapital og egenkapital. Og med hensyn til fremmedkapitalen er det jo sådan, at landbruget vel nok er det erhverv, der er bedst stillet herhjemme; det har det store, faste kapitalapparat, som efter vort udmærkede realkreditsystem kan belånes meget højt; på dette punkt har landbruget altså et fortrin fremfor de øvrige erhverv. Derimod er der et problem på egenkapitalens område, og det skyldes igen restriktioner, som opretholdes alene for landbrugets vedkommende, nemlig at man fastholder reglen om, at der ikke er nogen mulighed for at drive almindeligt landbrug under anden ejendomsform end selveje. På det punkt så vi meget gerne — selv om man måske ikke vil tage det helt store konsekvente skridt og sige, at også på dette område bør der være frihed — at landbrugsministeren brugte den paragraf, der giver adgang til at give dispensation for selskaber til at drive landbrug, til at give dispensation for familieselskaber, således at når f. eks. en ung mand skulle arve ejendommen derhjemme, men havde flere søskende, at de så sammen kunne danne et selskab, som ejede ejendommen, i stedet for at de andre søskende skal trække deres kapital ud af den. Det vil være af interesse for ham, der bliver der, at hans egenkapital vil være større, og det vil være af interesse for de søskende, som får en andel i ejendommen, at de vil få deres midler værdifast anbragt. Jeg vil gerne høre en udtalelse fra landbrugsministeren vedrørende dette punkt, og i øvrigt vil vi også her overveje at komme med et konkret ændringsforslag ved anden behandling.

Må jeg til slut sige om statshusmandsloven og loven om arbejderboliger på landet, at vi mener, at der her er en hel del, der kunne afvikles. Vi har alt for megen administration. Vi har grænser, som stiller virksomheder af lidt forskellig størrelse meget forskelligt, og det er slet ikke et system, som svarer til den specialisering, som dansk landbrug efterhånden i langt højere grad vil komme ind på, specielt hvis man fjerner de spændetrojer, der i dag hviler på erhvervet; men vi betragter bestemmelserne om afløsningsmuligheder som et skridt i den rigtige retning.

Landbrugsministeren (Chr. Thomsen): Jeg vil gerne takke ordførerne for velvillig behandling, selv om der har været visse forskelle i de tilsagn, man har givet. Jeg vil svare på enkelte af de ting, der er nævnt her, væsentligt det, der er fremdraget som nye ting.

Må jeg til den sidste ordfører, hr. Antonsen, sige, at jeg synes ikke, det lange indlæg røbede nogen overvældende indsigt i landbrugsforhold. For når ordføreren siger, at en tilpasning ikke har været mulig i dansk landbrug under den nugældende jordlovgivning, er det jo ikke rigtigt. Vi havde for relativt få år siden 208.000 noterede landbrug her i landet. Vi har vel på papiret 160.000, men vi har reelt ikke 150.000 landbrug i dag, hvilket vil sige, at der under den nugældende jordlovgivning er sket en strukturtilpasning fra de 208.000 til under 150.000 brug, så der har altså fundet en tilpasning sted.

Når det så videre siges, at dansk landbrugs besværligheder skulle ligge i, at vi har forkerte jordlove, kan det heller ikke være rigtigt, al den stund det er let at påvise, at dansk landbrug er det mest produktive, der overhovedet findes i verden. Der er intet andet land, der med en så relativt lille del af befolkningen, vel 12-13 pct. i dag, er i stand til at producere så meget, at man kan sælge $\frac{2}{3}$ af produktionen.

Der har altså ikke i dansk jordlovgivning været noget, der i og for sig har hindret udviklingen inden for landbruget som sådant, og de besværligheder, vi har i dag, har med markedsf forhold, ikke med forkert jordlovgivning, at gøre. Det tror jeg hr. Antonsen skal gøre sig klart. Det er nødvendigt, hvis man vil forsøge at analysere forholdene inden for dansk landbrug.

Der tales jo meget om specialisering. Ja, men hvad er det da, der i den nugældende lov forhindrer dansk landbrug i at specialisere sig? At vi har arealgrænser, hindrer da ikke den danske landbruger i at specialisere sin bedrift, og det er da også sket på betydelige områder. Det er således sket på ægområdet,

det er sket for fjerkræproduktionen, og det er også i nogen grad ved at ske inden for det egentlige landbrug.

Specialisering inden for landbruget og de jordlove, vi her har til behandling, er imidlertid to ting, helt uafhængige af hinanden. Der er ingen, der forbyder specialisering af et landbrug, uanset hvor man sætter arealgrænserne. Ydermere tror jeg, at den største specialisering — og den, som landbruget skal passe mest på — måske ikke så meget er den i den enkelte bedrift, hvor det naturlvis også er nødvendigt, som det er specialisering med hensyn til alle landbrugets fællesopgaver, afsætningsleddet, salgsløbet og lignende. Men der er altså intet, heller ikke i lovforslaget, der forhindrer en specialisering inden for dansk landbrug. Når man taler om specialiseret husdyrhold, har arealgrænser i øvrigt meget lidt med det at gøre, fordi man fremover ved specialbrug udmærket kan tænke sig, at en mand med et relativt lille jordareal laver et stort specialbrug ved at købe fra andre, der har planteavl. Det kan altså udmærket gå hånd i hånd. Den vurdering af de nuværende forhold, som her blev forelagt af hr. Antonsen, er helt forkert. Må jeg ganske enkelt til hr. Svend Haugaard, der efterlyste en finansieringslov, sige, at forslag til udlånslov er jo kommet, og jeg regner med, at lovforslaget vedørende førstegangsetablering er lige på trapperne; det skulle snart være her.

Må jeg til hr. H. C. Toft og andre, der ønsker så megen planlægning, sige, at jeg har meget svært ved at forstå, at det skulle være forkert, det, jeg hævdede ved de forrige behandlinger, om, at man burde tage jordlovgivningen op til revision med kortere frist, end man tidligere har gjort. Nu blev det igen her sagt, at man skulle gå noget videre straks og så lade gå et længere åremål. Hvorfor skulle man nu det? Udviklingen går jo meget hurtigt i øjeblikket. Vi ved reelt meget lidt om, hvorvidt det er de bestående brugsformer eller specialbrug, der bliver fremtidens brug. På et tidspunkt,

[Landbrugsministeren.]

hvor man ved meget lidt om det, er det svært at forstå, at det skulle være forkert med kortere mellemrum at prøve at vurdere, om udvikling og jordlovgivning følges ad. Det er svært for mig at forstå, at dette skulle være forkert og det andet rigtigt. Jeg tror også, jeg kan forsikre de herrer — ikke alene dem i denne sal, men også dem, der i aviser og andet sted har ønsket at gå videre på nuværende tidspunkt — at rammerne i de foreliggende lovforslag er så vide, at det, hvis man inden for et forholdsvis kort åremål tager loven op til revision, vil være helt umuligt at skaffe kapital til mere i de kreditinstitutioner, der normalt yder landbruget kredit. Denne lov skal nok dække mulighederne i adskillige år.

Hr. Chr. Rasmussen var inde på et meget væsentligt problem, nemlig problemet om køb af jord til byggeri, spekulation eller andet formål, og mente, at det måske var urigtigt, at det blev flyttet over i denne lovgivning. Selvfølgelig kunne man have ladet det stå i den gamle lov. Vi syntes dog, det var mest praktisk at føre det over i denne lov, når det drejer sig om disse køb. Jeg tror givet, at dette problem, problemet om den del af den danske jord, som byerne skal bruge til deres udvikling i de kommende år, har en sådan rækkevidde, at det vil blive et af hovedproblemerne for det underudvalg af 5 ministre, der nu er nedsat og senere vil blive suppleret med en del tjenestemænd, og som skal tage sig af alle Danmarks jordproblemer. Dette udvalg vil givet komme til at beskæftige sig med det inden for en relativt kort tid, så jeg tror ikke, der sker noget ved, at man har det stående, som det står her.

Jeg kan svare hr. Chr. R. Christensen ret nøje på spørgsmålet vedrørende jordlovsudvalget, for der er jo mellem år og dag adskillige, der interesserer sig for jordlovsudvalget. Når der tales administration, nævner man næsten altid jordlovsudvalget og dets arbejde. Hvorledes det fremover skal være, kan det vel være svært at svare på. Problemet om, hvorvidt der skal ske en decentralisering eller man skal have et jordbrugssystem, som man har i andre lande, er så stort, og det skal jeg ikke komme ind på, men nøjes med at sige lidt om den nuværende status.

Det er helt forkert, hvis man tror, at det er en afdeling, der efterhånden får færre sager. Nu kan det selvfølgelig godt være, at der har været en ekstra stigning i år, fordi der sidste år var en del, der ventede på, at man skulle få jordlovene færdige, og derfor undlod at indsende dispensationsansøgninger og lignende, men ellers ligger forholdet sådan, at man f. eks. sidste år det første par måneder havde ca. 490 sager pr. uge. Hele 1966 igennem har der været en jævn, støt stigning, og de sidste to måneder af 1966 var man oppe på 6.200 indsendte sager pr. uge. Der er altså tale om en betydelig stigning, og jeg tror derfor, hvad den personalemæssige udvikling i jordlovsudvalgets medarbejderstab angår, at det nok bliver svært for andre at klare noget lignende.

Vi har jordfordelingskontoret. Der har medarbejderstaben den sidste halve snes år ligget på 50, 57, 58; i dag er den nøjagtig 50. Hvis vi går tilbage til 1960-61, var der 183, når man omregner til heldagsbeskæftigede, i jordlovsudvalget, og i denne måned er der 3-4, der forlader jordlovsudvalget, således at vi pr. 1. april er nede på nøjagtig 130 heldagsbeskæftigede ved jordlovsudvalgets kontorer, altså en nedgang fra 183 til 130 med et stigende antal sager.

Svend Haugaard: Det glæder mig at høre, at landbrugsministeren har et finansieringslovsforslag for førstegangsetablerede på trapperne. Jeg håber, det bliver godt, ellers må vi jo prøve på at se på det i fællesskab.

Så i øvrigt lige en replik til liberalt centrum, som mente, jeg var en konservativ repræsentant for et såkaldt liberalt parti. Jeg tror nu ikke, at de konservative vil modtage mig; jeg synes også, det er synd for dem, men hvad det såkaldt „liberale“ angår, så har vi jo næppe så forfærdelig meget at lade hinanden høre på det punkt. Der er visse partier, som har det sådan, at når det liberale passer i deres program, så benytter de det, og her var det altså tilfældet for liberalt centrum vedkommende. I andre tilfælde benytter de det ikke.

Jeg vil gerne vide lidt om, hvad man egentlig vil fra liberalt centrum. Man vil altså have fri adgang til sammenlægning, og det vil man fremsætte forslag om. Vi var konservative. Jeg kritiserede stærkt den

[Svend Haugaard.]

efter min mening meget konservative ordning, 75 ha, man holder fast ved, som en grænse, der netop er konservativ, fordi den bibeholder et selvforsyningslandbrug og går imod en specialisering. Vi har i høj grad erklæret os villige til at drøfte strukturproblemet, men på de betingelser, at de ting, der kan gribe ind over for strukturproblemet på en uheldig vis, skal klares først, og vi mener altså, vi er begyndt fra den forkerte ende.

Jeg kunne da godt lide at vide, hvad liberalt centrum mener om finansierings-spørgsmålet, hvordan man rent konkret vil ordne det. Det er jo sådan i dag, at de store ejendomme med meget jordtilliggende har en forret, både i realkreditfonden og andre steder, og langt lettere ved at få lån, end de mindre har. Jeg vil også gerne vide: hvordan er det med hensyn til lige vilkår ved opkøb af jord? Når der står en mand med kapital fra byen, som ikke er interesseret i at være jordbruger, men kun er interesseret i at placere sin kapital i det mest værdifaste, der findes her i landet, nemlig jorden, og vi på mange måder giver dem særdeles gode, favorable vilkår til at spekulere i denne jord, hvordan skal så den unge jordbruger stå med sin forholdsvis svage kapital over for den stærke kapital? Jeg kunne nævne eksempel efter eksempel på, hvordan mine elever har stået og er blevet skudt i baggrunden, fordi bykapitalen har skubbet dem ud og så givet dem tilbud om, at de kunne blive bestyrere, tilmed med den betingelse, at landbruget ikke måtte give overskud. Det er helt uholdbare tilstande. Jeg spørger: hvad vil liberalt centrum gøre ved den slags ting? Er det redelig konkurrence?

Op med hensyn til de lige økonomiske vilkår, som vi også har peget på som en betingelse; ja, nu siger man jo, at de store brug kan være særlig rationelle. Hvis vi ikke havde en kornordning, som giver de store brug en særlig forret, hvordan så det så ud med økonomien for de store brug i dag i forhold til de mindre brug, som må betale den kornordning? Jeg spørger: hvad vil liberalt centrum gøre for at give de forskellige brugsstørrelser lige vilkår, både økonomisk, finansielt med hensyn til lån osv. Det ville jo være rart at høre noget

andet end bare det, at man er indstillet på at give fri adgang til sammenlægning. Jeg spørger altså om hvilken løsning og hvordan. Det er jo gennemgående — og det er en kendt sag — således, at det er let at klare et standpunkt, hvis man ikke kender ret meget til det; så er det i hvert fald let at få et klart standpunkt i sagen. Jeg tror, at liberalt centrum er kommet meget let til sit standpunkt i denne sag.

Morten Lange: Jeg kan være enig med landbrugsministeren i, at jordlove ikke nødvendigvis skal være for evigheden. Jeg er også enig i, at vi vil stå os ved at få gennemført jordlove af den type, som vi nu har for os, forholdsvis hurtigt, men jeg vil samtidig fremhæve, at når jeg derudover slog på fremtidens muligheder, nemlig for en effektiv landsplanlægning, hvor landbruget fik nogenlunde klart afstukne hovedområder, så er det efter min opfattelse en betingelse for, at vi kan komme videre i en virkelig rationel omdannelse af landbrugsstrukturen. Jeg forlanger ikke, at vi skal få den lov i dag, men jeg håber, at landbrugsministeren vil gøre sit bedste for at fremme en sådan lovgivning, også fordi den vil gøre en lang række af de landbrugsstøtteordninger, der kan være tale om at opretholde, til væsentlig sikrere investeringer end i øjeblikket, hvor landbrugsarealernes arrondering er mere og mere tvivlsom.

Til hr. Antonsens meget lange tale, som hr. Svend Haugaard nu letsindigt opfordrer ham til at supplere med én, der muligvis bliver endnu længere, vil jeg sige, at jeg først troede, at det var de uafhængige, der ikke rigtig var kommet ud af folketinget endnu, men jeg må sige, at hr. Iver Poulsen som regel gjorde det mere drevent, men jeg hørte dog en påstand fra hr. Antonsens side, som var ny for mig — for at sige det pænt — nemlig at når vi var nødt til at opretholde et system af tilskud til landbruget på forskellige måder, så er det, fordi det onde folketing havde lavet restriktioner for landbrugets udnyttelse af jorden. Jeg har hørt mange gode påskud for, hvorfor vi skulle komme med forskellige landbrugsstøtteordninger; jeg tager med meget stor glæde også dette argument med for at vise, hvor broget man kan argumentere for en sådan sag, men jeg tror også nok, det kun

[Morten Lange.]

er — skal vi sige — til at gøre argumentationen mere broget, at det kan have værdi. Det mindede mig en hel del om visse passager i Mark Twains berømmelige fremstilling af, hvorledes det gik ham, da han redigerede en landbrugstidende.

Antonsen: Må jeg begynde med at takke hr. Morten Lange, som ikke brugte det argument, som både landbrugsministeren og hr. Svend Haugaard brugte, og som nærmest gik i den retning, at når man ikke kender nok til tingene, så skal man passe på ikke at blande sig for meget ind i det. Jeg vil da gerne indrømme, at jeg ikke direkte beskæftiger mig med landbrug, og det har jeg heller ikke indtryk af at de tre her nævnte øvrige deltagere i debatten i dag gør, men vi må jo beskæftige os med meget her i tinget, som vi ikke direkte selv har fingrene i, og det er da i hvert fald et af de områder, som jeg har fulgt med meget stor interesse igennem adskillige år, og vi må så efter beskeden evne alle sammen forsøge at tage stilling til problemerne på basis af de erfaringer, vi nu har gjort.

Hr. Svend Haugaard sagde, at når det passede i vort kram, så var vi liberale, men når det ikke gjorde det, så var vi ikke liberale. Det område, vi her beskæftiger os med, er jo erhvervs politik, og jeg vil da gerne stille det modspørgsmål til hr. Svend Haugaard, om vi bare kan få et enkelt eksempel på manglende liberal indstilling fra liberalt centrums side inden for erhvervs politikken.

Jeg er allerede af hr. Morten Lange blevet gjort opmærksom på, at det vil være uheldigt at tale alt for længe nu, og jeg kan jo egentlig også slippe med min besvarelse til hr. Svend Haugaard i spørgsmålet om, hvordan vi vil klare landbrugets finansierungsproblemer, ved at henvise til det, jeg sagde i første omgang, og opfordre hr. Svend Haugaard til at læse fortrykket, når det foreligger. Jeg vil gerne senere komme tilbage til det, men skal ikke på nuværende sene tidspunkt komme yderligere ind på de spørgsmål.

Landbrugsministerens bemærkninger til mig forstod jeg næsten som et forsvar for den bestående ordning. Jeg kan slet ikke forstå, at ministeren nu kommer og frem-

sætter forslag til lov om forhøjelse af grænserne for sammenlægning, for der skulle jo være rige muligheder under de nugældende regler. Jeg mener ikke, at det skal være landbrugsministeren og folketinget, der skal bestemme, hvor store landbrugene skal være, eller hvordan de skal drives; det må vi overlade til landbrugerne, og derfor synes jeg, man bør tage konsekvensen af den gradvise udvikling, som nu har været i gang, og give helt frit. Landbrugsministeren kom med et belærende eksempel over for mig og sagde, at man udmærket godt kunne specialisere på de små brug. Det var jeg da fuldt opmærksom på og havde da vist også givet udtryk for. Ministeren nævnte, at man f. eks. selv med et meget lille jordtilliggende kunne drive kvægavl, og så kunne man købe foderet udefra. Nej, det kan man da ikke i dag, for vi har jo ikke den tilsvarende specialisering inden for produktionen af de vegetabiliske produkter. Det er jo den, vi skal lukke op for ved at give muligheden for meget større ejendomme, så vi vil kunne få et grovfodermarked her i landet. Det har vi jo i realiteten ikke, og så kan denne kostald på den lille grund, som ministeren taler om, ikke gennemføres.

Må jeg til sidst sige, at jeg tror, jeg er blevet misforstået; jeg har i hvert fald selv noteret op, og jeg er overbevist om, at jeg også sagde, at de betydelige ændringer, der har fundet sted i markedsudviklingen, den opsplitning af Europa, selv om jeg ikke brugte dette udtryk, men i hvert fald den betydelige ændring i afsætningsforholdene, som har fundet sted, naturligvis har påvirket landbrugets vilkår ganske kraftigt. Jeg mener bare, man kunne have afbødet en betydelig del af virkningen ved det, hvis landbruget i større omfang havde haft mulighed for at tilpasse sig.

Landbrugsministeren (Chr. Thomsen): Jeg beklager, at jeg var lidt for rask, dengang jeg nævnte tal med jordlovsudvalget; jeg tror, jeg nævnte den betragtning, at der var så mange, der interesserede sig for det, at vi havde det klart, og alligevel så sagde jeg faktisk 2 helt forkerte tal, for sagerne fik jeg op fra 600 pr. uge til 6.000, og så nævnte jeg som sluttal, når det var helt omregnet til heldagsbeskæftigede, 130 i jordlovsudvalget; det er kun 110 og ikke 130.

[Landbrugsministeren.]

Må jeg så lige til slut sige til hr. Antonsen, der nævner, at vi ingen virksomheder har her i landet, der har planteproduktion som speciale uden at have kvægbesætninger: så prøv at tage en rejse til Lolland-Falster til sommer eller til Sydsjælland. Vi har efterhånden et betydeligt antal virksomheder i Danmark, som overhovedet ikke har hverken kvæg- eller svinebesætning, og som sælger hele deres korn- og planteproduktion. Så vi står ikke uden den slags bedrifter.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagenes overgang til anden behandling
vedtoges uden afstemning.

Første næstformand (From): Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at de fire lovforslag henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående „Kongeriget Danmarks Hypotekbank“'s beretning for regnskabsåret 1965-66.

Valgt blev: *Lis Groes, Albertsen, Gorrsen, Ove Hansen, Niels Mørk, Axel Ivan Pedersen, Chr. Rasmussen, Robert Christensen, Søren Jensen, Niels Jørgen Nielsen, Ravnkjær, Jørgen Jensen, Adam Møller, Niels Ravn, Kai Moltke, Kampp og Erik Hansen.*

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 16 medlemmer til det i sygeforsikringslovens § 9, stk. 3, omhandlede udvalg.
(Jfr. tidenden sp. 784)

Første næstformand (From): Det er meddelt mig, at socialdemokratiet og det radikale venstre danner fælles valggruppe ved dette valg.

Valgt blev: *Bladt, Andreas Hansen, Boye Hansen, Aage Knudsen, Waldemar Laurson, Niels Mørk, Rudy Schrøder, Grethe Philip, P. E. Eriksen, Conrad Kofoed, Peter Larsen, Asger Jensen, Clara Munck, Ellen Strange Petersen, Skræppenborg-Nielsen og Poul Dam.*

Den sidste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om beskatning ved sammenslutning af aktieselskaber m. v.

Valgt blev: *Peter Nielsen, Ove Hansen, Per Hækkerup, Egon Jensen, Hans Lund, Chr. Rasmussen, Børge Schmidt, Ib Thyregod, Erik Eriksen, Per Federspiel, Jens Peter Jensen, Knud Thomsen, Havnstrup Clemmensen, Fanger, Ømann, Poul Dam og A. C. Normann.*

Første næstformand (From): Der er ikke mere på dagsordenen.

Medlemmer af folketinget Antonsen og Inger-Lise Bech Hansen har meddelt mig, at de ønsker skriftligt at fremsætte

Forslag til lov om ændringer i lukkeloven.

I skrivelse af gårs dato meddeler ministeren for kulturelle anliggender, at hun ønsker at give folketinget en redegørelse om visse kulturpolitiske problemer.

Det er meddelt mig, at *Gunhild Due* ønsker at udtræde af udvalget angående forslag til lov om børnetilskud og andre familiedydelser. Til at indtræde i det nævnte udvalg i stedet for *Gunhild Due* har vedkommende gruppe udpeget *Pia Dam*, som herefter er valgt.

Medlem af folketinget *Vivike* har meddelt mig, at han ønsker til landbrugsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Finder ministeren det tilrådeligt, at der anvendes 10 mill. kr. til sænkningen af vandstanden i Varde Å og den derved bevirkede ødelæggelse af faunaen og naturværdierne?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.